

ŞEHİRLEŞME, DOĞUMDA YAŞAM BEKLENTİSİ VE TİCARİLEŞMENİN GELİR EŞİTSİZLİĞİ ÜZERİNE ETKİLERİ: BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU VE BAZI BALTİK ÜLKELERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA*

The Effects of Urbanization, Life Expectation at Birth and Commercialization on
Income Inequality: A Research on the Community of the Independent States and
Some Baltic Countries

Ömer Faruk GÜLTEKİN**

Öz

Ekonomik gelişmenin önemli sonuçlarından biri ticaretin gelişmesi ve refah artışıdır. Refah artışının bir yansıması da insan ömrünün uzaması ve şehirleşmenin artmasıdır. Bu göstergelerin aracılığıyla toplumların ekonomik ve sosyal anlamda gelişmeleri beklenmektedir. Bu çalışmada 1991 sonrası Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığına kavuşan Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleriyle birlikte bazı Baltik ülkelerinde refahın bir yansıması olarak ticarileşme, ortalama yaşam süresi ve şehirleşmenin gelir adaletsizliği üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Çalışmada, ticarileşmeyi temsil eden ticari açıklık ve ülkelerin dünya ticaretindeki payı, refah artışını temsil eden kentleşme ve gelir eşitsizliğini temsil eden vergi öncesi gelire bağlı Gini katsayısı ve vergi sonrası gelire bağlı Gini katsayısı incelenmiştir. Tahminler için dört farklı model oluşturulmuş ve her bir model için farklı sonuçlar elde edilmiştir. Analiz sürecinde tanımlayıcı istatistikler, korelasyon matrisi, çoklu doğrusal bağlantı, yatay kesit bağımlılığı, heteroskadastisite, otokorelasyon testleri yapılmıştır. Test sonuçlarına bağlı olarak Driscoll-Kraay testi uygulanmış ve sonuçlar tahmin edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, ticarileşmenin gelir eşitsizliğini artırıcı bir etkiye sahip olduğu, şehirleşmenin ise gelir eşitsizliğini azaltıcı bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Abstract

One of the important results of economic development is the development of trade and the increase in welfare. A reflection of the increase in welfare is the prolongation of human life and the increase in urbanization. Through these indicators, societies are expected to develop economically and socially. In this study, as a reflection of welfare, the effect of commercialization, average life expectancy and urbanization on income inequality in the Commonwealth of Independent States countries and some Baltic countries that gained independence after the dissolution of the Soviet Union after 1991 were investigated. In the study, trade openness and the share of countries in world trade representing commercialization, urbanization representing the increase in welfare, and disposable Gini coefficient and market Gini coefficient representing income inequality examined. For the estimations, four models were created and different results were obtained for each model. In the analysis process, descriptive statistics, correlation matrix, multicollinearity, cross-section dependence, heteroskadasticity, autocorrelation tests were applied. Depending on the test results, the Driscoll-Kraay test was applied and the results were estimated. According to the results, it can be said that while commercialization has a positive effect on income inequality, urbanization has a negative effect on income inequality.

Anahtar

Kelimeler:

Ekonomik
Kalkınma, Gelir
Eşitsizliği,
Bağımsız Devletler
Topluluğu,
Panel Veri Analizi.

JEL Kodları:

O15, O18,
I10, I14.

Keywords:

Economic
Development,
Income Inequality,
Commonwealth of
Independent States,
Panel Data
Analysis.

JEL Codes:

O15, O18,
I10, I14.

* Bu çalışma 6. Ekonomi Araştırmaları ve Finansal Piyasalar Kongresi'nde (IERFM) sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Lojistik Programı, Türkiye, ofgultekin@bayburt.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4832-4683

Makale Geliş Tarihi (Received Date): 04.08.2022 Makale Kabul Tarihi (Accepted Date): 08.10.2022

Bu eser Creative Commons Atıf-Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

1. Giriş

Gelir eşitsizliği, iktisadi kalkınma sürecinin önemli bir göstergesi olarak ifade edilebilir. Ekonomik olarak gelişen, refah düzeyi artan bir toplumda daha adil bir gelir dağılımıyla büyüyen pastadan toplumun farklı kesimleri de daha fazla pay alır. Pastadan daha fazla pay alan kesimlerle daha sağlıklı, daha eğitilmiş ve müreffeh bir toplumun meydana gelebileceği iddia edilebilir. Daha iyi şartlarda yaşayan bir toplum da gelecek nesillere daha yaşanılabilir, refah düzeyi yüksek bir dünya bırakabilir.

Büyük şehirlerde genellikle refah düzeyi daha yüksektir, ancak küçük şehirlerden daha eşitsiz olmakla beraber şehirlerin getirdiği fırsatlar eşit olmayan bir şekilde dağılmıştır. Bu durum ise büyük şehirlerde farklı gelir düzeyine sahip yerleşik toplumların uygun sağlık hizmetlerine, iyi okullara, sanitasyona, temiz kanalizasyon hizmetlerine, istihdam olanaklarına ve yeterli konutlara erişmesini engellemektedir (World Inequality Database, 2021). Son dönemde yapılan birçok araştırma, kent eşitsizliğinin kırsal eşitsizliğe göre daha yüksek düzeylerde olduğunu öne sürmektedir. Bununla birlikte kentlerdeki hızlı büyüme süreci de gelir eşitsizliğini derinleştiren bir etmen olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak, sağlıklı büyüyen ve iyi planlanan kentlerde gelir eşitsizliği daha az olacak ve bu kentlerde asgari yaşam olanaklarının sürdürülebilirliği sağlanarak toplumsal refah artışı hızlandırılacaktır.

Gelir adaletsizliği, ekonomik gelişme süreçlerinin birçok noktasında ve hemen her dönem tartışılan önemli bir argümandır. Tarih boyunca birçok farklı iktisadi düşünce ve geleneğe sahip okullar gelir dağılımına yönelik bir anlayışa sahiptir. Bununla birlikte, gelir eşitsizliği İkinci Dünya Savaşı sonrası popülerleşmeye başlayan kalkınma iktisadi anlayışı bünyesinde de önemli tartışma konuları arasında yer almıştır. Ekonomik gelişme, büyüme ve eşitsizlik ilişkileri ön plana çıkmaya başlamıştır. Büyüme ve eşitsizlik tartışmalarının yapıldığı bir dönemde gelir adaletsizliğine farklı bir bakış açısı da Simon Kuznets'e (1955) aittir. Gelir adaletsizliğinin ekonomik büyümeye bağlı olarak önce bozulacağını, ancak belirli bir eşik gelirden sonra düzeleceğini ifade eden Kuznets'in yaklaşımı, Kuznets eğrisi aracılığıyla ifade edilebilir. Kuznets modelindeki gelir artışına destek olarak şehirleşme oranının artışı hem gelir üretme kapasitesini artıracak hem de düşük ve orta gelirli ülkeler için dönüm noktasındaki kişi başına düşen gelir düzeyine ulaşabilme olanağını ve motivasyonunu artıracaktır. Bu durum da gelir eşitsizliğini belirli bir dönemden sonra olumlu etkileyerek toplumsal gelişmeye katkı sağlayacaktır. Kuznets'in yapmış olduğu analiz, araştırmacılara gelir dağılımı ve ekonomik büyüme ilişkisini sınamak için doğrusal olmayan modelleri de kullanma olanağı tanımıştır.

1980'li yıllardan bu yana küreselleşme anlayışının da gelişmesiyle birlikte tüm dünyada dış ticaret hız kazanmıştır. Bu durumun arka planında özellikle gelişmiş ülkelerde başlayan ihracata yönelik rekabetçi sanayileşme ve dış ticaret anlayışı ile teknolojik gelişmelerin sağladığı avantajlar yer almaktadır. Böylelikle ülkelerin hem iletişim olanakları gelişmiş hem de üretim seviyeleri artmıştır. Bununla beraber teknolojinin ulaşım temelinde sağladığı avantajlar küreselleşme sürecinin gelişmesine katkı sağlamış, bu durum da farklı gelir düzeylerine sahip toplumlar arasındaki iletişimi hızlandırarak ticaretin serbestleşmesi sürecini devam ettirmiştir. Bu süreç de ülkeler arasında ekonomik entegrasyonun gelişmesini sağlamıştır. Ancak, ekonomik entegrasyon ve piyasa ekonomisine geçişler küresel olarak gelir artışı sağlasa da düşük ve orta gelirli ülkelerde sosyoekonomik problemlerin yaşanmasına neden olmuştur (Seyidoğlu, 2013; Sachs, 2015; Özcan ve Özmen, 2018). Sosyoekonomik sorunlar, gelir dağılımında meydana gelen bozulmalar, sosyal ve toplumsal problemlerin ortaya çıkması, köyden kente göç, eğitim

sistemlerinin değişen ihtiyaçları karşılayamaması gibi toplumların geniş kesimlerini ilgilendiren problemlerin bazıları arasında yer almaktadır.

Sosyoekonomik sorunlara piyasa ekonomisi ve serbest dış ticarete geçiş sürecinde yaşanan problemler de katkı sağlamıştır. Bu noktada özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde birtakım sorunlardan söz edilebilir. Örneğin, Sovyetler Birliği'nin 1991'de dağılmasından sonra birlikten ayrılan ülkelerde büyük bir refah kaybı yaşanmış ve gelir dağılımında büyük bozulmalar meydana gelmiştir. Piyasa ekonomisine geçiş süreci ekonomik resesyona yol açmış, ekonomik resesyon sonucu gelirlerde önemli kayıplar söz konusu olmuştur. Gelirlerdeki azalma ise toplumları yoksullaştırarak ekonomide kayıtdışılığın ve güvensizliğin artmasına, bu durum ise gelir dağılımının giderek daha fazla bozulmasına neden olmuştur (Özdemir vd., 2011). Çalışmanın amacı Sovyet etkisinde kalan bazı düşük ve orta gelirli ülkelerde piyasa ekonomisine geçiş sonrası ticarileşme ve şehirleşmenin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Bir başka deyişle, şehirleşme ve dış ticarete dayalı ticari liberalleşmenin gelir dağılımına etkilerini değerlendirmektir.

Çalışmada panel veri analizi aracılığıyla 1993-2019 dönemi için Bağımsız Devletler Topluluğu ve bazı Baltık ülkelerinde şehirleşme, doğumda yaşam beklentisi ve ticarileşmenin gelir eşitsizliği üzerine etkileri incelenmiştir. Çalışmada ele alınan ülke gruplarında gelir eşitsizliğinin şehirleşme, ticari açıklık ve ortalama yaşam gibi etmenlerle ilişkilerini araştıran bir araştırmanın daha önce yapılmamış olması çalışmanın özgünlüğünü oluşturmaktadır. Bununla birlikte çalışmadan elde edilen bulgular da literatüre önemli katkılar sağlayacaktır.

2. Literatür Taraması

Literatürde konuyla ilgili olarak araştırmalar yapan birçok çalışma bulunmaktadır. Ekonomik gelişme sürecine bağlı olarak artan şehirleşme ve ticarileşmenin gelir adaletsizliği üzerine farklı etkileri bulunmaktadır. Bu noktada şehirleşmenin gelir eşitsizliğini olumlu ve olumsuz etkilediğini öne süren çalışmaların varlığının yanı sıra ticarileşmenin de gelir eşitsizliğini olumlu ve olumsuz etkilediğini öne süren çalışmalar da mevcuttur. Bunun yanı sıra ekonomik gelişme sürecinin önemli bir çıktısı olan doğumda yaşam beklentisi artışının da gelir adaletsizliği üzerinde farklı etkilerinin bulunduğunu iddia eden çalışmalar da bulunmaktadır. Ancak, Baltık ülkeleri ya da Bağımsız Devletler Topluluğu üzerine araştırma yapan fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu noktada çalışmayı değerli kılan noktalardan biri ifade edilen bağımlı ve bağımsız değişkenleri Bağımsız Devletler Topluluğu ve Baltık ülkeleri için bir arada kullanmasıdır.

Yukarıdaki ifadelerden hareketle literatür araştırmasında yer alan çalışmaların kullanılan değişkenlere göre tartışılması, araştırmanın desteklediği iddiaları güçlendirecektir. Bu noktada özellikle araştırma yapılan düşük ve orta gelirli Avrasya ve Baltık ülkeleri de dikkate alındığında ekonomik gelişme sürecinin itici güçlerinden şehirleşme oranı ve ticari açıklık ile ekonomik gelişmenin bir yansıması olan doğumda yaşam beklentisinin gelir eşitsizliğiyle ilişkilendirildiği çalışmalar ayrıştırılarak ifade edilecektir.

2.1. Şehirleşme-Gelir Eşitsizliği İlişkisi

Şehirleşme artışı, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik gelişme sürecinin önemli bir itici gücüdür. Bu noktada kalkınma sürecinde olan toplumlarda ekonomik faaliyetlerin artışıyla şehirleşme arasında doğrudan bir ilişki kurulabilir. Bununla birlikte toplumlar için önemli bir gösterge de gelir eşitsizliğidir. Gelir eşitsizliği toplumları ekonomik ve sosyal olarak ilgilendirmekte olup farklı disiplinlerden birçok çalışmaya konu olmuştur. Türkçe literatürde bu çalışmalar arasından dikkat çekenlerden biri Yıldırım’ın (2017) gelir eşitsizliğinin farklı ülkelerle ve bazı sosyoekonomik değişkenlerle olan ilişkilerine yönelik yaptığı bir araştırmadır. Araştırma sonuçları gelir eşitsizliğini azaltmaya yönelik tedbirlerin artırılması gerektiğini, bu tedbirlerin arasında ise işgücünün ücret düzeyinin artırılması, yüksek gelir gruplarının daha yüksek oranlardan vergilendirilmesi, kayıtdışılığın azaltılması, siyasi istikrarın sağlanması gibi uygulamalar yer almaktadır. OECD (2016) tarafından yapılmış açıklamada gelişmekte olan ülkelerdeki şehirleşmenin yol açtığı gelir eşitsizliğinin gelişmiş ülkelere göre daha fazla olduğunu ifade edilmiştir. Bu duruma örnek olarak Rio de Janeiro ve Sao Paulo gibi şehirlerde eşitsizliğin Londra ve Berlin gibi şehirlere kıyasla iki kat fazla olduğu açıklanmıştır. Benzer bir çalışma ise Birleşmiş Milletler tarafından yapılmıştır. World Social Report (2021) araştırmasında kentleşmenin artmasının eşitsizliği azaltma yönünde önemli bir rol oynayacağı ve bu rolün de sürdürülebilir kalkınma sürecinde olumlu bir dönüştürücü güç olacağı ifade edilmiştir. Ancak, kötü planlanan kentleşmenin daha yüksek suç oranlarına, kirliliğe, artan eşitsizlik seviyelerine ve sosyal dışlanmaya yol açabileceği öne sürülmüştür. Literatürde yaygın olarak varılan kamu şehirleşme ve ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir ilişki bulunsa da şehirleşmenin gelir adaletsizliğini artırıcı veya azaltıcı etkisinin olabileceğidir. Bu duruma örnek olarak Chen vd. (2016) Çin’de 1978-2016 dönemi için gelir eşitsizliğiyle şehirleşme arasındaki ilişkileri araştırmışlar, elde ettikleri bulgular, genel kanının aksine şehirleşmenin gelir eşitsizliğini artırıcı bir etkiye sahip olduğunu ve bu konuda uzun vadeli bir ekonomik ikilemden ve kalıcı sosyal ayırmadan kaçınmak için kapsamlı sosyal reformlara öncelik verilmesi gerektiği öne sürülmüştür. Sulemana vd. (2019) 48 farklı Sahra-altı Afrika ülkesinde 1996-2016 dönemi için dengesiz bir panel seti kullanarak, şehirleşmenin gelir eşitsizliğine olan etkilerini araştırmışlardır. Elde ettikleri bulgular, bölgede şehirleşmenin gelir eşitsizliğini artırdığını ortaya koymaktadır. Wan vd. (2022) az gelişmiş ülkelerde gelir eşitsizliğinin temelde kır-kent eşitsizliğinden kaynaklı olarak gerçekleştiğini ve kentleşmenin kır-kent ayırımını olumlu etkileyeceğini, iyi yönetilen kentleşmeyi teşvik ederek gelir eşitsizliğini azaltacağını öne sürmüşlerdir. Şehirleşmenin önemli sonuçlarından biri olan ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisi, Topuz ve Dağdemir (2016) tarafından 94 ülke için, 1995-2011 verileri kullanılarak araştırılmıştır. Elde edilen bulgular, Kuznets’in (1955) ortaya koyduğu gelir artışına bağlı olarak meydana gelecek gelir eşitsizliğinin belirli bir eşik gelir düzeyine kadar artıp, belirli bir eşik gelir düzeyinden sonra azalacağına dair hipotezi desteklemektedir. Konuyla ilgili benzer bir araştırma Kazazi vd. (2022) tarafından yapılmıştır. Doğu ve Batı Avrupa ülkeleri için 1990-2015 dönemini kapsayan araştırmada elde edilen bulgular, Doğu Avrupa ülkelerinde Kuznets’in ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisi için önerdiği “ters U” şeklindeki ilişkinin aksine “U” şeklinde bir ilişkinin bulunduğunu gösterirken, Batı Avrupa ülkelerinde anlamlı bir sonuç oluşturmamıştır. Çalışmanın ortaya koyduğu iddialar, mevcut çalışmanın araştırma bulguları için de önem taşımaktadır. Şehirleşme ve gelir eşitsizliğine yönelik ilişkileri doğrusal ve doğrusal olmayan modeller kullanarak araştıran çalışmalar bulunmaktadır. Doğrusal modelleri ortaya koyanlardan bazıları (Jones ve Kone, 1996; Siddique vd., 2014) olarak ifade edilebilirken, doğrusal olmayan modelleri ortaya koyanlar,

(Kuznets, 1955; Robinson, 1976; Wu ve Rao, 2017) olarak değerlendirilebilir. Araştırmacılar Jones ve Kone (1996) ile Siddique vd. (2014) köyden kente gelen göçmenlerin düşük eğitim ve düşük işgücü vasfı düzeyine sahip olsalar bile, kayıtlı işlerde çalışmaları durumunda kentleşmenin gelir eşitsizliğini azaltabileceğini öne sürerken, Wu ve Rao da (2017) Çin için yaptıkları araştırmada şehirleşmiş, yüksek gelirli bölgelerde şehirleşmenin gelir eşitsizliğini azaltıcı bir etkiye sahip olduğunu öne sürmektedir.

2.2. Ticarileşme-Gelir Eşitsizliği İlişkisi

Ticari dışa açıklığın artması bir ülkede ekonomik anlamda liberalleşmenin bir yansıması olarak ifade edilebilir. Ekonomik olarak dışa açılma sürecinde hem kamu hem de özel sektör için temel beklenti toplumsal refah düzeyinin artış göstermesidir. Bu süreç ise araştırmacılar açısından önemli bir faaliyet alanı oluşturmaktadır. Ticari dışa açıklığın ekonomi üzerindeki etkilerini tartışan birçok araştırma mevcut olmakla birlikte bu araştırmaların elde ettiği sonuçların ülkelere, bölgelere, ülkelerin sosyoekonomik ve ticari yapılarına göre farklılık oluşturduğu gözlenmektedir. Literatür araştırma sürecinde özellikle gelir adaletsizliği ve ticari dışa açıklık arasında farklı sonuçlar elde eden çalışmalar mevcut olup kullanılan yöntemler de doğrusal ve doğrusal olmama açısından değişkenlik içermektedir. Ticari dışa açıklık ve gelir eşitsizliğini ele alan çalışmalar arasında dikkat çekici olanlardan biri Meschi ve Vivarelli'ye (2007) aittir. 70 farklı gelişmekte olan ülkede 1980-1999 dönemi için yapılan araştırma genel olarak değerlendirildiğinde, ticari açıklık ve gelir eşitsizliği arasında güçlü bir ilişkiye rastlanmamakla birlikte yapılan ticaret ülke gruplarına göre ayrıştırıldığında yüksek gelirli ülkelerle yapılan ticaretin gelir adaletsizliğini artırıcı etkiye sahip olduğunu, düşük ve orta gelirli ülkelerin birbirleri aralarında yaptıkları ticarete ise böyle bir durumun söz konusu olmadığı öne sürülmüştür. Bu durumda ticaret ortakları arasındaki teknolojik farklılıkların ticari açıklık ve gelir adaletsizliği durumlarını etkilediği öne sürülebilir. Lim ve Mcneils (2014) farklı gelir düzeyine sahip 42 ülkede 1992-2010 dönemi için ticari dışa açıklık, finansal dışa açıklık ve gelir eşitsizliği ilişkilerini araştırmıştır. Elde ettikleri bulgular, ticari açıklığın gelir eşitsizliğini değiştirmede etkili olabileceğini, ancak etkinliğinin gelir düzeyine bağlı olarak değiştiğini ortaya koymaktadır. Sonuçlar, düşük gelirli ülkelerin sermaye yoğun üretim yöntemleri yoluyla emeğin marjinal üretkenliğini önemli ölçüde artırabilmeleri durumunda, ticari ve finansal açıklığın düşük gelirli ülkelerde eşitsizliği azaltmak için etkili politikalar oluşturabileceğini göstermektedir. Mahesh (2016) 1991-2013 dönemi için BRIC ülkelerinde ticari açıklığın gelir eşitsizliği üzerine etkilerini araştırmıştır ve elde ettiği bulgular ticari açıklığın gelir eşitsizliğini artırdığını göstermektedir. Zakaria ve Fida (2016) Çin ve Güney Asya Bölgesel İşbirliği Ülkeleri (SAARC- Afganistan, Bangladeş, Butan, Hindistan, Maldivler, Nepal, Pakistan, Sri Lanka) için ticari dışa açıklık ve gelir eşitsizliği ilişkilerinin tespitine yönelik yaptıkları araştırmada 1973-2012 verilerini kullanmışlardır. Araştırmacıların öne sürdükleri sonuçlara göre ele alınan ülke gruplarında ticari dışa açıklığın gelir eşitsizliği üzerinde pozitif etkisi bulunmaktadır. Gharlegi ve Jananshahi (2020) gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için finansal gelişme ve ticarileşmenin gelir eşitsizliği üzerine etkilerini panel veride eşik regresyon analizi yöntemiyle araştırmışlardır. Elde ettikleri bulgulara göre finansal gelişme, kişi başına düşen gelir düzeyinin 11.000 doların üzerinde olduğu ülkelerde gelir eşitsizliğini azaltırken, bu gelir düzeyinin altında kalan ülkeler için anlamlı bir sonuç oluşturmamaktadır. Aynı çalışmanın başka bir sonucuna göre ticarileşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi pozitifdir. Topuz ve Dağdemir (2020) Türkiye için gelir eşitsizliği ve ticarileşme ilişkisini 1987-2016 dönemi için Kuznets modeli temelinde araştırmışlar, elde ettikleri bulgulara

göre ticari açıklık ile gelir eşitsizliği arasında doğrusal olmayan U tipi bir ilişki bulunmaktadır. Buna göre ticari serbestleşmenin ilk aşamalarında ticari dışa açıklık arttığında gelir eşitsizliğinin azaldığı, ancak ticaretin serbestleştirilmesinin sonraki aşamalarında Türkiye’de artan bir gelir eşitsizliği eğilimi olduğu iddia edilmiştir. Xu vd. (2021) Sahra altı Afrika ülkelerinde 2000-2015 dönemi için ticari dışa açıklık, gelir eşitsizliği ve doğrudan yabancı yatırımların ilişkilerini araştırmışlardır. Panel verilerle Genelleştirilmiş Momentler Metodu (GMM) kullanılarak yapılan araştırmada ticari dışa açıklığın gelir adaletsizliğini artırıcı bir etkiye sahip olduğu öne sürülmüştür. Konuyla ilgili benzer bir yöntem kullanılarak yapılan bir araştırma da Khan ve diğerlerine aittir. Khan vd. (2021) ticari dışa açıklık ve doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerini 5 farklı Güney Asya ülkesinde 1990-2016 dönemi için araştırmışlardır. Elde ettikleri bulgular, ticari açıklık ve doğrudan yabancı yatırımların gelir adaletsizliği üzerinde önemli etkilere sahip olduğunu, ancak Kuznets modelinde ifade edilen “ters U” şeklinde bir ilişkinin geçerli olmadığını ortaya koymaktadır. Dorn vd. (2022) dünya genelinde 139 ülkede 1970-2014 dönemi için ticarileşme ve gelir eşitsizliği ilişkilerini araştırmışlardır. Kontrol değişkeni olarak gelir eşitsizliğini etkileyecek değişkenleri de modele ekleyerek yaptıkları tahminde, ticari açıklığın gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin ülkeler arasında farklılık gösterdiğinin iddia etmişlerdir. Araştırmacılara göre, ticari açıklık, yükselen ve gelişmekte olan ekonomilerde, çok yoksulların nispi gelir paylarına orantısız bir şekilde fayda sağlama eğilimindedir. Ancak, gelişmiş ekonomilerin çoğunda, ticari açıklık gelir eşitsizliğini diğer etkenlere de bağlı olarak artırma eğilimindedir. Liu vd. (2022) Tayvan’da ticarileşme ve yerel reformların gelir eşitsizliğini etkileyip etkilemediğini araştırmışlardır. Araştırma sürecinde Tayvan’ın ticaret yaptığı OECD üyesi olan ve OECD üyesi olmayan ülkeler arasında bir ayrıştırılma yapılmış ve elde edilen bulgularla, ticarileşmenin gelir eşitsizliğini artırdığını ve bu artışın genel olarak OECD üyesi ülkelerle yapılan ticarettten kaynaklandığı öne sürülmektedir. Akyüz vd. (2022) 1985-2017 dönemi için Avrupa Birliği’nde 15 ülkede ticari liberalleşmenin gelir eşitsizliğine etkilerini araştırmışlardır. Ancak, Avrupa Birliği’nde ticari liberalleşme ve gelir dağılımı ilişkisine yönelik anlamlı bir sonuç elde edilemediği öne sürülmüştür.

2.3. Doğumda Yaşam Beklentisi-Gelir Eşitsizliği İlişkisi

Doğumda yaşam beklentisindeki artış, toplum sağlığını ilgilendiren ve bu sağlık etkileriyle sosyal ve ekonomik anlamda refah artışı sağlandığının bir göstergesidir. Toplumlarda gelir dağılımının bozulması, uzun dönemde düşük gelirli kesimlerin sağlık durumlarının da bozulmasına yol açar ve bu durum ekonomik sorunlara bağlı olarak doğumda yaşam beklentisinin düşmesine neden olabilir. Özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde gelir dağılımı bozulmaları, bahsi geçen sorunların daha ağır etkiler oluşturmalarına yol açacaktır. Refah artışının bir çıktısı olan doğumda yaşam beklentisiyle gelir eşitsizliği ilişkisine yönelik literatürde birçok çalışma bulunmaktadır.

Konuyla ilgili olarak yapılmış önemli araştırmalardan biri Messias’a (2003) aittir. Brezilya’da gelir artışı, okuma yazma oranı ve beklenen yaşam süresiyle gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştıran yazarın öne sürdüğü sonuçlara göre, doğumda beklenen yaşam süresi ve gelir eşitsizliği arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Bir başka çalışmada Regidor vd. (2003) İspanya’da 17 alt bölge için 1980 ve 1990 dönemi için gelir eşitsizliği, doğumda beklenen yaşam süresi ve ortalama gelirin ilişkilerini kadınlar ve erkekler için araştırmıştır. Elde edilen bulgulara göre, yalnızca kadınlar için 1980’de gelir eşitsizliği, ortalama gelir ve doğumda yaşam

beklentisi için anlamlı sonuçlar elde edilirken, 1990 yılı için anlamlı bir sonuç ortaya çıkmamıştır. Erkekler için ise bahsi geçen değişkenler arasında anlamlı ilişkiler bulunamamıştır. Konuyla ilgili diğer bir araştırma ise De Vogli vd. (2005) tarafından yapılmıştır. İtalya ve diğer 21 gelişmiş ülkede yapılan araştırmada gelir eşitsizliği, kişi başına düşen gelir, doğumda yaşam beklentisi ve eğitime katılım gibi değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkileri araştırılmıştır. Elde edilen bulgular arasında dikkat çekici olanı ise İtalya’da gelir eşitsizliği ile doğumda yaşam beklentisi arasında gerçekleşen negatif yönlü bir korelasyonun olmasıdır. Bu durum, İtalya’da dönem için güçlü bir sosyal güvence sisteminin bulunmasıyla ilişkilendirilmiştir. Hu vd. (2015) Avrupa’daki 43 ülkede 1997-2008 dönemi için gelir eşitsizliği ve ölüm oranı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre, gelir eşitsizliği ve ölüm oranları arasında bağımsız bir etki bulunmamaktadır. Hill ve Jorgenson (2018) ABD’de 50 eyalet için kadın ve erkeklerde gelir eşitsizliği ve doğumda yaşam beklentisi ilişkisini araştırmışlardır. Elde ettikleri bulgulara göre doğumda yaşam beklentisi ve gelir eşitsizliği arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Luo ve Xie (2020) Çin’de gelir eşitsizliğinin doğumda yaşam beklentisine etkisini simülasyon yöntemi aracılığıyla araştırmışlardır. Elde ettikleri bulgulara göre, Çin’de keskin bir şekilde artan gelir eşitsizliği, erkekler için yaklaşık 0,6 yıl ve kadınlar için 0,4 yıl doğumda yaşam beklentisi kaybına neden olmaktadır. Bu durumun ortaya çıkışında Çin’de 1978 sonrası meydana gelen ekonomik reformun sağladığı getirilerle birlikte nüfus ve yaşam süresi artmış. Ancak bu etkiler, aynı zamanda Çin’de gelir eşitsizliği artışına yol açmıştır. Elde edilen bulgular sonucu araştırmacılar, zenginden yoksula doğru gelirin yeniden dağılımının, Çin’de nüfus sağlığını iyileştirmek için en önemli politika kaldıraçlarından biri olabileceğini iddia etmektedir. Olden (2022) gelir eşitsizliğinin doğumda yaşam beklentisini olumsuz etkilediğini öne sürmüştür. Yazara göre, gelişmiş ülkelerden biri olan ABD’de doğumda beklenen yaşam süresi gelir dağılımının daha adil olduğu gelişmiş ülkelere göre 4 yıl daha kısadır. Araştırmacı, gelir eşitsizliğinin bir sorun olduğunu öne sürmekte olup, sorunun gelir eşitsizliğinin ne kadarının toplumlar için yeterli olup olmayacağından öte, hiç kimsenin ilk etapta böyle bir soruyu sormaması gerektiğini ifade etmektedir. Literatür taramasıyla ilgili son olarak Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinin ekonomik performansları üzerine yapılmış bir araştırmada Atik (2014) bölge ekonomilerinin bağımsızlıklarını kazandıktan sonra piyasa ekonomisine uyum sürecini kolaylaştırmak ve bölge güçlerini bir araya getirmek için çoğunlukla Rusya merkezli ekonomik entegrasyonlar oluşursa dahi ortak ekonomik hedeflere ulaşmada ve bölgesel bir ekonomik güç oluşurmada yetersiz kaldıklarını, Ancak bölge ülkelerinin bazılarının doğal kaynak potansiyelleri dikkate alındığında ekonomik kalkınmaya elverişli olduklarını ifade etmiştir. Gerek piyasa ekonomisine geçişte yaşanan başarısızlıklar, gerek ülke yapıları ve düşük kişi başına gelir düzeyi bu ülkelerin ekonomik anlamda potansiyellerinin altında kalmalarına neden olmuştur. Ulusal yatırımlara ve yerli sermayenin artmasına rağmen, dünya ekonomisine uyum sağlamadaki yetersizlik ve sanayi üretim kapasitelerinde devletler arası farklılık, ulusal ekonomilerin gelişmesini engellemekte ve dolayısıyla entegrasyon için güçlü bir yapının oluşmasına zarar vermektedir. Araştırmanın devam eden kısmında çalışmaya yönelik bulgular değerlendirilecektir.

3. Veri Seti ve Metodoloji

Çalışmanın verileri Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi ülkelerin bağımsızlıklarını elde etmeleriyle birlikte piyasa ekonomisine geçiş süreçlerini başlatan 1993 yılı ile ülkelerin tamamı için en son verinin elde edildiği dönem olarak 2019 (1993-2019) dönemini kapsamaktadır. Gerek literatürdeki eksiklik gerek ele alınan konunun güncelliği çalışmayı özgün kılan parametreler

arasında yer almaktadır. Bununla birlikte Avrasya ekonomilerinin yaşadığı iktisadi ve sosyal sıkıntılarla birlikte, veri kaydetmede yaşanan aksaklıklar da bölge ekonomileriyle ilgili araştırmalarda problemler yaşanmasına neden olmaktadır. Araştırma altyapısı oluşturulurken Azerbaycan, Özbekistan, Türkmenistan gibi ülkelerin verilerinin elde edilememesi nedeniyle bu ülkeler çalışma kapsamına dahil edilmemiştir. Bununla birlikte orta gelir düzeyine sahip Doğu Avrupa ülkelerinden Çekya, Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya ve Romanya da araştırmaya dahil edilmiştir. Bu ülke grupları modele dahil edilirken daha önce Sovyetler Birliği etkisinde olmaları ve gelişmekte olan ülkeler olmaları göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmada 16 ülke yer almaktadır. Araştırmada yer alan ülkeler Belarus, Çekya, Ermenistan, Estonya, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Letonya, Litvanya, Macaristan, Moldova, Polonya, Romanya, Rusya, Tacikistan, Ukrayna’dır.

Araştırmada kullanılan değişkenler sırasıyla gelir eşitsizliğini temsilen vergi öncesi ve sonrası gelire dayalı Gini katsayısı, şehirleşmeyi temsilen şehirde yaşayan insan sayısının toplam nüfusa oranı, sağlık ve ekonomik kalkınmayı temsilen doğumda beklenen yaşam süresi, ticarileşmeyi temsilen ise ithalat ve ihracatın milli gelir içindeki payını gösteren ticari dışa açıklık oranı, ülkelerin dış ticaretlerinin dünya dış ticareti içindeki payı kullanılmıştır. Yukarıda ifade edilen değişkenlere dayalı olmak üzere dört farklı model kurulmuştur. Vergi öncesi ve sonrası Gini katsayısı verileri Solt (2018) çalışmasında paylaştığı verilerden elde edilmiştir. Vergi öncesi Gini katsayısı Ginimarket, vergi sonrası Gini katsayısı ise Ginidisposable değişkenleri olarak ifade edilmektedir. Doğumda yaşam beklentisi, şehirleşme oranı ve ticari dışa açıklık oranı verileri ise Dünya Bankası verilerinden elde edilmiştir. Çalışmayı özgün kılan temel unsurlar, literatürde bölge ekonomilerine yönelik eksiklik olması, düşük ve orta gelirli ülkelerde dış ticarete dayalı ekonomik gelişme anlayışının etkilerini ortaya çıkarmak ve son olarak ticari dışa açıklığa yönelik güçlü bir değerlendirme unsuru olan dış ticaretin dünya ticareti içindeki payının gelir eşitsizliğiyle ilişkilerini araştırmak şeklinde ifade edilebilir.

Ticaretin milli gelir içindeki payı ticari dışa açıklık oranı olarak ifade edilmiştir ve aşağıdaki şekilde formüle edilebilir:

$$TDA_i = \frac{(X+M)_i}{GDP_i} \quad (1)$$

Ülkelerin dünya ticareti içindeki payı ise aşağıdaki şekilde formüle edilebilir (Akyüz vd., 2022).

$$DTP_i = \frac{(X+M)_i}{\sum_{i=1}^N (X+M)_i} \quad (2)$$

Formülize edilen modellerde X ihracatı, M ithalatı, GDP ülkelerin milli gelirlerini, i ise kesitleri yani ülkeleri temsil etmektedir. TDA, ticari dışa açıklığı ifade ederken, DTP ülkelerin dünya ticaretindeki payını temsil etmektedir. Yukarıdaki değişkenler kullanılarak gelir eşitsizliği ve ticarileşmeye yönelik dört farklı model oluşturulmuştur. Değişkenlerin logaritmik değerleri alınmıştır ve ülkelerin dünya ticareti içindeki payının logaritmik değerini alabilmek için literatürde sıkça kullanılan şekliyle aşağıdaki gibi bir düzenleme yapılmıştır (Busse ve Hefeker, 2007; Odugbesan vd., 2021).

$$y = \log \left(x + \sqrt{x^2 + 1} \right) \quad (3)$$

Yukarıdaki bilgilerden hareketle oluşturulan temel model aşağıdaki şekilde ifade edilebilir:

$$\text{Eşitsizlik}_{it} = \beta_{0i} + \beta_1 \text{Ticarileşme}_{it} + \beta_2 \text{Şehirleşme Oranı}_{it} + \beta_3 \text{Yaşam Süresi}_{it} + u_{it} \quad (4)$$

Eşitlikte i kesitleri, t zaman dilimini, u hata terimini ifade etmektedir. Modeller ise genel olarak Tablo 1’de ifade edilirken eşitlikte yer alan şehirleşme ve doğumda beklenen yaşam süresi gibi değişkenler aynı şekilde modellere dahil edilmektedir.

Tablo 1. Model Türleri

Model No	Eşitsizlik Türü	Ticarileşme Türü
Model 1	Ginimarket	TDA
Model 2	Ginimarket	DTP
Model 3	Ginidisposable	TDA
Model 4	Ginidisposable	DTP

4. Bulgular

Modellere dair bulgular aşağıdaki tablolarda yer almaktadır. Buna göre modeller oluşturulurken göz önünde bulunan kriterler ve testler sonucunda model tahmini yapılacaktır. Modellere dair tanımlayıcı istatistikler Tablo 2’de yer almaktadır. Değişkenlerin logaritmik değerleri alınarak tanımlayıcı istatistikler oluşturulmuştur.

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Ortalama	Standart Sapma	Min.	Maks.	Gözlem
Ginimarket	1.631839	0.0884036	1.338457	1.729974	432
Ginidisposable	1.505721	0.0699657	1.334454	1.640481	432
Şehirleşme Oranı	1.762309	0.1200679	1.423262	1.897869	432
Yaşam Süresi	1.850493	0.0231068	1.764206	1.898337	432
TDA	1.973955	0.1491202	1.640700	2.259092	432
DTP	0.117900	0.1536705	0.003159	0.800683	432

Yukarıdaki tabloda değişkenlerin tanımlayıcı istatistik değerleri yer almaktadır. Buna göre değişkenlerin ortalama, standart sapma, minimum, maksimum ve gözlem değerleri tabloda yer almaktadır. Değişkenlerin her biri için gözlem sayısı 432 olarak hesaplanmıştır. Diğer değişkenlerin değerleri de genelde birbirine yakındır. Modelin korelasyon matrisi Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Korelasyon Matrisi

Değişken	Ginimark.	Ginidisp.	Şehir	Yaşam	TDA	DTP
Ginimarket	1.0000					
Ginidisposable	0.4254	1.0000				
Şehirleşme Oranı	-0.0320	-0.5462	1.0000			
Yaşam Süresi	0.2566	-0.3025	0.4487	1.0000		
TDA	0.0358	-0.1497	0.0127	0.1571	1.0000	
DTP	0.0360	-0.2359	0.4111	0.1742	-0.3143	1.0000

Tablo sonuçlarına göre korelasyon matrisi değerleri 0.70’ten küçük olduğu için değişkenler arasında çok güçlü ilişkilerin bulunmadığı ifade edilebilir. En yüksek ilişkilerin olduğu değişkenler şehirleşme oranı ile doğumda beklenen yaşam süresi arasındaki korelasyonlardır. Bu

değerler de 0.70’ten düşük olduğu için modelde korelasyon ilişkisinin sağlıklı bir şekilde gerçekleştiği öne sürülebilir. Araştırmanın devam eden kısmında korelasyon matrisiyle birlikte değişkenlerin birbirini içerip içermeme durumuyla doğrudan ilişkili olan çoklu doğrusal bağlantı sorununu sınavan VIF (Variance Inflation Factor) testi uygulanmıştır.

Tablo 4. VIF Testi Sonuçları

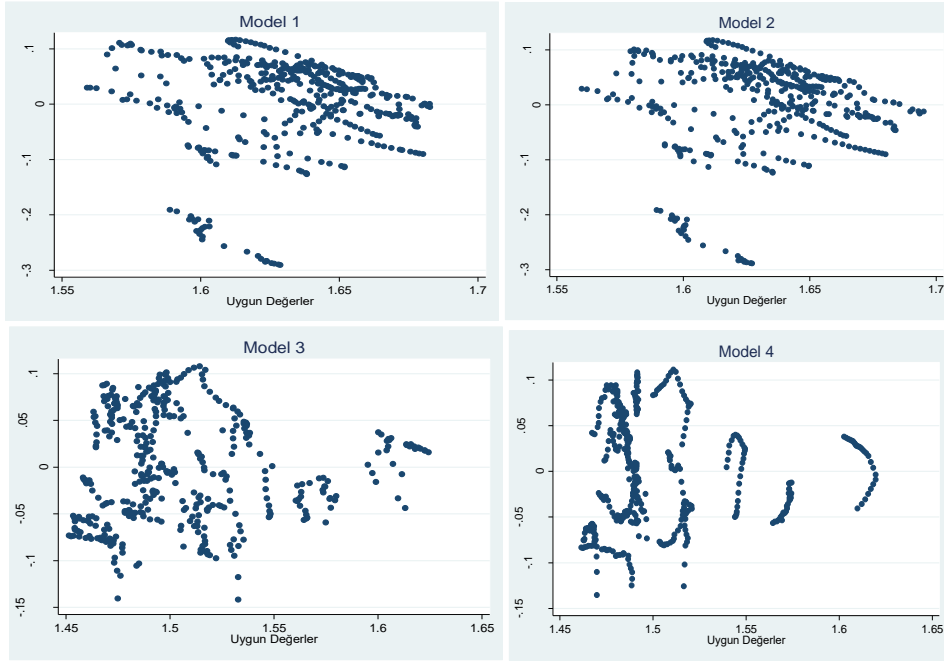
Değişken	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4	
	VIF	1/VIF	VIF	1/VIF	VIF	1/VIF	VIF	1/VIF
Şehir	1.26	0.795225	1.46	0.684347	1.26	0.795225	1.46	0.684347
Yaşam	1.29	0.775731	1.25	0.798526	1.29	0.775731	1.25	0.798526
TDA	1.03	0.971142	-	-	1.03	0.971142	-	-
DTP	-	-	1.20	0.830887	-	-	1.20	0.830887
Ortalama VIF	1.19		1.31		1.19		1.31	

Tablo 4’te yer alan VIF testi sonuçlarına göre modelin ortalama VIF değerleri modellerde kullanılan değişkenlere bağlı olarak 1.19 ve 1.31 hesaplanmıştır. Literatürde yer alan çalışmalar genellikle ortalama VIF değerinin 5’ten yüksek olması durumunda çoklu doğrusal bağlantı sorununun ortaya çıkabileceğine dikkat çekmektedir (Menard 1995; O’Brien, 2007). Bununla birlikte literatürde yaygın olan diğer bir iddia ise, modellerde ortalama VIF değerinin 10’a kadar çıkmasının bir sorun oluşturmayacağıdır (Marquardt, 1970; Mason vd., 1989; Kennedy, 1992). Araştırmanın devam eden kısmında değişen varyansı (heteroscedasticity) sınavan Breusch ve Pagan (1980) ve White testleri uygulanmıştır. Tablo 5’te değişen varyans test sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 5. Heteroscedasticity Test Sonuçları (Breusch-Pagan-White)

Model 1		Model 2		Model 3		Model 4			
Chi2(1)	Prob>F	Chi2(1)	Prob>F	Chi2(1)	Prob>F	Chi2(1)	Prob>F		
63.33	0.0000	61.60	0.0000	13.27	0.0003	21.66	0.0000		
Model 1		Model 2		Model 3		Model 4			
Test	df	Chi2	p Değ.	Chi2	p Değ.	Chi2	p Değ.	Chi2	p Değ.
Heterosk.	9	72.25	0.0000	85.93	0.0000	72.47	0.0000	103.63	0.0000
Skewness	3	66.83	0.0000	67.81	0.0000	1.65	0.6475	4.34	0.2274
Kurtosis	1	22.33	0.0000	22.04	0.0000	51.99	0.0000	50.25	0.0000
Toplam	13	161.41	0.0000	175.78	0.0000	126.12	0.0000	158.22	0.0000

Modellerde değişen varyans sınavasına yönelik uygulanan Breusch-Pagan ve White testlerinin sonuçlarında Breusch-Pagan testi için “H₀: Serilerde Değişen Varyans Bulunmamaktadır” hipotezi test sonucunun olasılık değeri 0.05’ten küçük olduğu için reddedilmiştir. Breusch-Pagan testi için modellerin tamamı için seriler arasında değişen varyans problemine rastlandığı öne sürülebilir. Öte yandan değişen varyans sınavası için güçlü bir test olan White testi için de benzer sonuçlar geçerlidir. Modellerin tümü için White testi sonuçlarının toplam kısmının olasılık değeri de 0.05’ten küçük olduğu için “H₀: Serilerde Değişen Varyans Bulunmamaktadır” hipotezi reddedilir ve White testi sonuçları için de seriler arasında değişen varyans sorunun tespit edildiği ifade edilebilir. Şekil 1’de model kalıntı grafiği gösterilmiştir.

Şekil 1. Modellerin Kalıntı Grafikleri

Değişen varyans sorunu seriler arasındaki kalıntıların varyanslarının rassal dağılmadığını ifade etmektedir. Bu durum yukarıdaki testlerle ve şekillerle de desteklenmiş ve kalıntıların her bir model için homojen dağılmadığını, belirli bir eğilim içerisinde olduğunu göstermektedir. Bu durum da araştırmanın tahmin sürecinde seçilecek testlerin belirlenmesine doğrudan etki etmektedir. Araştırmaya dair yine önemli bir sınama olan otokorelasyon testi çalışmanın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Serilere yönelik Wooldridge (2010) tarafından önerilen otokorelasyon testi sonuçları da Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Otokorelasyon Testi Sonuçları

Model 1		Model 2		Model 3		Model 4	
F(1,15)	Prob > F	F(1,15)	Prob > F	F(1,15)	Prob > F	F(1,15)	Prob > F
463.431	0.0000	522.449	0.0000	243.407	0.0000	261.446	0.0000

Wooldridge otokorelasyon testi sonuçlarına göre olasılık değeri tüm modeller için 0.05’ten küçük olduğu için “H₀: Birinci mertebeden otokorelasyon yoktur” hipotezi reddedilmiş ve seriler arasında otokorelasyon bulunduğu tespit edilmiştir. Araştırma yatay kesit bağımlılığı test sonuçlarıyla devam edecektir. Tablo 7’de yatay kesit bağımlılığı test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 7. Yatay Kesit Bağımlılığı Test Sonuçları

Değişken	Breusch-Pagan LM	Pesaran Scaled LM	Bias-Corrected Scaled LM	Pesaran CD
Ginimarket	1272.562***	74.39758***	74.08989***	13.64223***
Ginidisposable	1131.994***	65.32392***	65.01623***	11.59631***
Şehirleşme Oranı	1545.509***	92.01620***	91.70851***	7.998366***
Yaşam Süresi	2798.173***	172.8753***	172.5676***	52.83573***
TDA	955.2434***	53.91473***	53.60704***	3.761132***
DTP	1283.001***	75.07138***	74.76369***	30.55196***

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Tablo 7’de yer alan testler sırasıyla Breusch-Pagan, Pesaran (2004) LM-Ayarlanmış, Sapma düzeltilmeli ayarlanmış LM ve Pesaran (2001) CD testleri olup seriler arasında meydana gelecek şokların birbirlerine etki etmesini sınamaktadır. (Özden vd., 2022). Zaman dönemi ve kesitlerin birbirinden büyük olmalarına göre tercih edilen yatay kesit bağımlılığı testlerinin içerdiği sonuçlar model için oluşacak tahmin testlerini de şekillendirecektir. Yatay kesit bağımlılığı test sonuçlarına göre seriler arasındaki olasılık değerleri istatistiksel olarak %1 anlamlılık değerinden küçük olduğu için “ H_0 : Seriler arasında yatay kesit bağımlılığı yoktur” hipotezi reddedilerek seriler arasında yatay kesit bağımlılığı bulunduğu kabul edilir. Seriler arasında yatay kesit bağımlılığı bulunduğu için birim kök sınamaları için ikinci nesil birim kök testlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Pesaran (2007) tarafından geliştirilen CIPS birim kök testi serilerdeki birim kök sürecinin tespiti için kullanılacaktır. Tablo 8’de birim kök test sonuçları yer almaktadır.

Tablo 8. Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	Sabitli		Sabitli ve Trendli	
	I(0)	I(1)	I(0)	I(1)
Ginimarket	-2.406***	-2.827***	-2.705**	-3.076***
Ginidisposable	-2.445***	-3.009***	-3.119***	-3.486***
Şehirleşme Oranı	-1.487	-2.403***	-1.381	-3.201***
Yaşam Süresi	-2.581***	-3.981***	-2.527	-4.112***
TDA	-2.223**	-4.937***	-2.844***	-5.112***
DTP	-1.536	-2.736***	-1.505	-3.183**

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Tablo 8’de yer alan sonuçlara göre vergi öncesi ve sonrası Gini katsayısı, ortalama yaşam süresi ve ticari dışa açıklık düzey değerlerinde istatistiksel olarak %1 ve %5 düzeylerinde anlamlı sonuçlara sahipken, şehirleşme oranı ve ülkelerin dünya ticareti içerisindeki payları birinci farkları alındıklarında anlamlı sonuçlar içermektedir.

Çalışmada değişen varyans, otokorelasyon ve yatay kesit bağımlılığı gibi problemler bulunduğu için tahmin yapılırken seriler arası yatay kesit bağımlılığı ve değişen varyans gibi problemleri dikkate alan tahmin testleri kullanılmalıdır. Öte yandan otokorelasyon ve değişen varyans problemleri, serilerin hata terimlerinin birbirleriyle ve ortak hata bileşeni arasında ilişkili olma ihtimalinin önemsemeyen EKK tahmininin sağlıklı sonuçlar üretmesi muhtemeldir. Bu doğrultuda otokorelasyon ve değişen varyans sorunlarını dikkate alan tahmincilerden Genelleştirilmiş En Küçük Kareler (GLS) ve Driscoll ve Kraay (1998) tahmin testlerinin kullanılması iyi bir çözüm olabilir. Ancak, kesit sayısının büyüklüğü de GLS tahmincisinin sağlıklı sonuçlar üretmesi açısından risk oluşturabilir. Bu nedenle gerek büyük bir kesitin (i) GLS testi için risk oluşturması, gerekse de modelde büyük bir zaman dönemine (t) sahip olunması nedeniyle Driscoll-Kraay dirençli standart hatalar tahmincisinin kullanılması modelin tahmini açısından daha sağlıklı olacaktır (Hoehle, 2007). Driscoll-Kraay tahmincisinin sabit etkili mi yoksa rassal etkili versiyonunun kullanımına karar verebilmek için Hausman testinden faydalanmak gerekmektedir. Hausman test sonuçlarının olasılık değerleri 0.05’ten büyükse rassal etkiler tahmini, 0.05’ten küçükse havuzlanmış etkiler tahmini tercih edilmelidir (Hoehle, 2007). Tablo 8’de Hausman testinin sonuçları yer almaktadır. Literatürde Driscoll-Kraay tahmincisi için sabit etkiler tahmini kullanılabilirken son dönemde geliştirilen yazılımsal kodlar ve tahmincilerin

uygunluğu nedeniyle tahmin sürecinde Driscoll-Kraay rassal etkiler tahmini de kullanılabilmektedir.

Tablo 9. Hausman Testi Sonuçları

Model 1		Model 2		Model 3		Model 4	
Chi2	Prob >chi2	Chi2	Prob >chi2	Chi2	Prob >chi2	Chi2	Prob >chi2
4.05	0.2557	3.91	0.2711	3.68	0.2985	1.92	0.5882

Hausman testinin sonuçlarına göre dört modelde de olasılık değerleri 0.05'ten büyük olarak gerçekleştiği için “H₀: Rassal Etkiler Tahmini Geçerlidir” hipotezi reddedilemeyecek ve Driscoll-Kraay tahmin sürecinde tahmin testinin rassal etkileri içeren versiyonu kullanılacaktır. Tablo 9’da Driscoll-Kraay testinin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 10. Driscoll-Kraay Testi Tahmin Sonuçları

Model 1			Model 3		
Wald > Chi2 = 142.88 Prob > F = 0.0000			Wald > Chi2 = 90.60 Prob > F = 0.0000		
Değişken	Katsayı	Driscoll-Kraay Std. Hata	Katsayı	Driscoll-Kraay Std. Hata	
TDA	0.0580647***	0.0063344	0.0696979***	0.0074387	
Yaşam Süresi	-0.042933	0.1183963	0.0526339	0.1798761	
şehirleşme Oranı	-0.1061845*	0.0529529	-0.2918833***	0.0640796	
Cons.	1.783799***	0.2663337	1.785131***	0.3159426	
Model 2			Model 4		
Wald > Chi2 = 7.07 Prob > F = 0.0697			Wald > Chi2 = 17.08 Prob > F = 0.0007		
Değişken	Katsayı	Driscoll-Kraay Std. Hata	Katsayı	Driscoll-Kraay Std. Hata	
DTP	0.0844534**	0.0332755	0.0548314**	0.0231711	
Yaşam Süresi	-0.0870273	0.1571967	0.045909	0.2136057	
şehirleşme Oranı	-0.0442237	0.0320699	-0.2459351***	0.0782324	
Cons.	1.860861***	0.3202399	1.847716***	0.3680927	

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

Tahmin sürecinde kullanılan Driscoll-Kraay testlerinin sonuçları her bir değişken için farklı seviyelerde gerçekleşmiştir. Buna göre 1.model için ticari dışa açıklığı vergi öncesi gelir eşitsizliği üzerinde Driscoll-Kraay test sonucu için istatistiksel olarak %1 düzeyinde anlamlı ve pozitif bir etkiye sahiptir. Doğumda beklenen yaşam süresi istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara sahip olmamakla beraber negatif bir etkiye sahiptir. şehirleşme oranının vergi öncesi gelir eşitsizliğine etkisi ise istatistiksel olarak %10 düzeyinde anlamlı ve negatiftir.

2. modelin sonuçları da ticarileşme açısından 1. modelle benzerlik taşımaktadır. Buna göre ülkelerin dünya ticareti içerisindeki paylarının vergi öncesi gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi istatistiksel olarak %5 seviyesinde anlamlı ve pozitifdir. Öte yandan doğumda beklenen yaşam süresi de ilk modelde olduğu gibi anlamlı sonuçlar içermemekle beraber negatif bir etkiye sahiptir. şehirleşme oranının vergi öncesi gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara sahip olmamakla birlikte katsayı olarak negatiftir.

3. model de önceki modellerle benzer sonuçlar içermektedir. İlk olarak ticari dışa açıklığın vergi sonrası gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi değerlendirildiğinde, bu etkinin istatistiksel olarak %1 anlamlılık düzeyinde gerçekleştiği ve pozitif yönde olduğu ifade edilebilir. Öte yandan doğumda beklenen yaşam süresinin istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi bulunmamakla beraber katsayısının diğer modellerin aksine pozitif olduğu söylenebilir. Şehirleşme oranı ise vergi sonrası gelir eşitsizliği üzerinde istatistiksel olarak % 1 anlamlılık düzeyinde negatif bir etkiye sahiptir.

4. model de ticarileşme açısından değerlendirildiğinde, diğer modellerle benzer sonuçlara sahip olduğu söylenebilir. Ülkelerin dünya ticaretindeki payı, vergi sonrası gelir eşitsizliği üzerine istatistiksel olarak %5 anlamlılık düzeyinde pozitif bir etkiye sahipken, doğumda beklenen yaşam süresi vergi sonrası gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi, istatistiksel olarak anlamsız olmakla beraber 3. modelde olduğu gibi pozitiftir. Şehirleşme oranının vergi sonrası gelir eşitsizliği üzerine etkisi ise istatistiksel olarak %1 seviyesinde anlamlı ve negatiftir. Sabit değer her model için istatistiksel olarak %1 seviyesinde anlamlılık içermektedir. 1., 3. ve 4. modeller istatistiksel olarak %1 düzeyinde anlamlıdır. 2. model ise istatistiksel olarak %10 düzeyinde anlamlıdır.

Tahmin sonrası anlamsız çıkan değişkenler modellerden çıkarılmış ve yeni bir Driscoll-Kraay tahmini yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 11’de yer almaktadır.

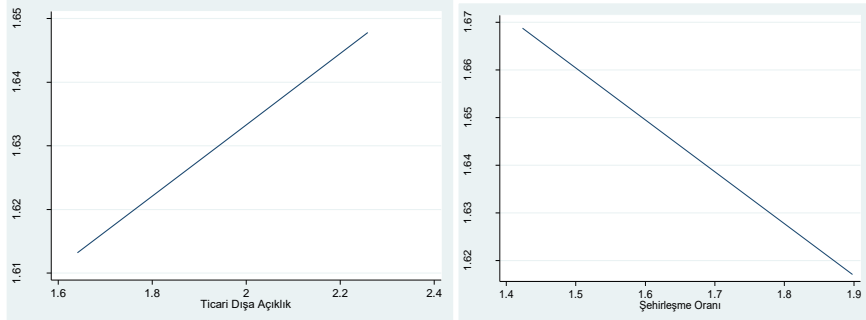
Model 1		Model 3		
Wald > Chi2 = 138.26 Prob > F = 0.0000		Wald > Chi2 = 75.87 Prob > F = 0.0000		
Değişken	Katsayı	Driscoll-Kraay Std. Hata	Katsayı	Driscoll-Kraay Std. Hata
TDA	0.0573438***	0.0056153	0.070521***	0.0081113
Şehirleşme Oranı	-0.1097521*	0.0558403	-0.2900732***	0.062969
Cons.	3.942168***	0.1822175	4.323598***	0.2103663
Model 2		Model 4		
Wald > Chi2 = 7.07 Prob > F = 0.0697		Wald > Chi2 = 17.08 Prob > F = 0.0007		
Değişken	Katsayı	Driscoll-Kraay Std. Hata	Katsayı	Driscoll-Kraay Std. Hata
DTP	0.0342846***	0.0406993	0.0430217*	0.0354596
Şehirleşme Oranı	-0.2403011**	0.0805282	-0.0439204	0.0330063
Cons.	4.432827***	0.33288	3.923958***	0.1937495

Not: ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10 anlamlılık düzeyini ifade etmektedir.

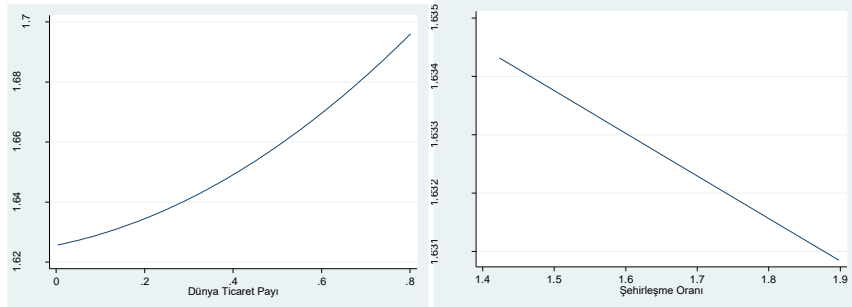
Tablo 11’de yer alan sonuçlara göre hem vergi öncesi hem de vergi sonrası gelir eşitsizliği için ticari açıklığın ve dünya ticaret payının etkisi Tablo 10’da olduğu gibi pozitif ve anlamlıdır. Öte yandan şehirleşme oranının etkisi de model 1, model 2 ve model 3 için istatistiksel olarak anlamlı ve negatiftir. Model 4 için ise istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar içermemektedir. Tablo 10’da anlamsız sonuçlar içeren yaşam süresi değişkeninin modelden çıkarılarak yapılan Tablo 11’deki tahmin sonuçları Tablo 10’da yer alan sonuçlarla benzerlik taşımaktadır.

Tahmin sonuçları için dikkat çekici unsurlardan biri ticarileşmenin farklı formlarının vergi ve sosyal transferler fark etmeksizin gelir eşitsizliği üzerinde anlamlı ve artırıcı bir etkisinin bulunmasıdır. Şehirleşme oranı için ise ikinci model dışında benzer bir iddiadan söz edilebilir. Ancak, şehirleşmenin gelir eşitsizliği üzerine etkisi negatif yönlüdür. Konuyla ilgili yapılacak bir değerlendirme ise doğumda beklenen yaşam süresi üzerinedir. Dikkat çekici bir unsur doğumda

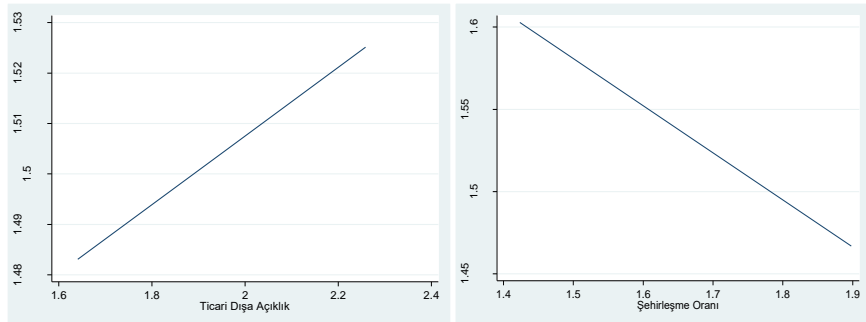
beklenen yaşam süresinin modellerin hiçbirinde anlamlı sonuçlar içermemesidir. Bu noktada toplumlarda kalkınma sürecinde gerçekleşen refah artışı bileşenlerinden ortalama yaşam süresinin gelir dağılımı üzerinde hala etki sahibi olmadığından söz edilebilir. Ancak, her ne kadar anlamlı sonuçlar içermese de vergi sonrası gelir dağılımı üzerine pozitif etki etmeye başlayan bir doğumda beklenen yaşam süresinin modelde ele alınan ülke gruplarında önemli bir sosyal politika çıktısı olabileceğini ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular Jones ve Kone (1996) ile Siddique vd. (2014), Zakaria ve Fida (2016), Wu ve Rao (2017), Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan World Social Report (2021), Xu vd. (2021) ve Wan vd. (2022) sonuçlarıyla uyumludur. Model 1, 2, 3 ve 4 için Driscoll-Kraay tahminiyle değişkenler arasındaki ilişkiler sırasıyla Şekil 2, 3, 4 ve 5'te yer almaktadır.

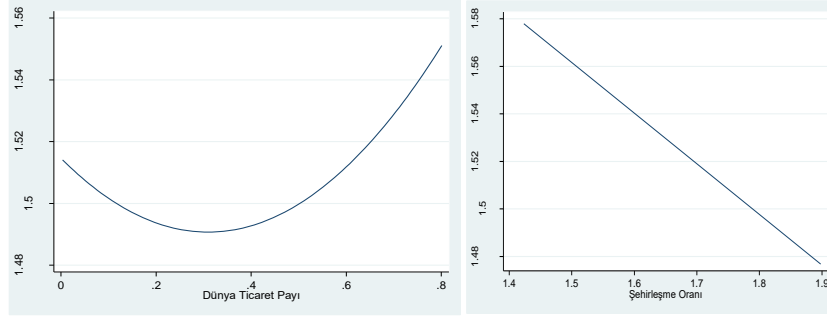
Şekil 2. Driscoll-Kraay Tahminiyle Değişkenler Arasındaki İlişkiler (Model 1)

Şekil 3. Driscoll-Kraay Tahminiyle Değişkenler Arasındaki İlişkiler (Model 2)

Şekil 4. Driscoll-Kraay Tahminiyle Değişkenler Arasındaki İlişkiler (Model 3)

Şekil 5. Driscoll-Kraay Tahminiyle Değişkenler Arasındaki İlişkiler (Model 4)

5. Sonuç

Gelir eşitsizliği toplumların ekonomik gelişme süreçlerini olumsuz etkileyen önemli unsurlardan biridir. Zengin kaynaklara sahip gelişmekte olan ülkeler ekonomik olarak gelişme potansiyeline sahip olsalar da topluma yansımayan gelir artışı bu ülkelerin ekonomik gelişme sağlamalarına engel olmaktadır. Çalışmada Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra piyasa ekonomisine geçiş yapan ve hala bu dönüşümü sürdüren ülkelerde ticarileşme ve şehirleşmenin gelir dağılımına olan etkileri araştırılmıştır. Analizde yer alan ülkelerin bir kısmı önemli kaynaklara sahip olarak ekonomik gelişme potansiyeline sahiptir. Ancak, gelirin tek bir elde toplanması, piyasa ekonomisine yönelik dönüşümün yeterince hızlı olmamasının yanı sıra bölge ekonomilerinin entegrasyon eksiklikleri, ticarileşmenin gelir dağılımını olumsuz etkilemesine neden olmaktadır. Çalışmanın bulguları arasında dikkat çekici noktalardan biri de literatürde yer alan bazı çalışmalar ile mevcut çalışmanın içerdiği sonuçların düşük ve orta gelir düzeyine sahip ülke gruplarında gözlenmesidir. Özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerin bazıları, kalkınma aşamasının başında olan, köyden kente göç sürecini tamamlayamamış, piyasa ekonomisine geçiş aşamasında olan ülkelerdir. Bu ülke gruplarının analizlerde yer alması ve birbirine benzer sonuçların ortaya çıkması beklenen bir durumdur. Dolayısıyla köyden kente göç eden grupların kent hayatına uyumu için sosyal politikalar geliştirilmeli, toplumun tabanına yönelik destekleyici, kapsayıcı ve koruyucu harcama ve sosyal gelişim politikaları da uygulanmaya koyulmalıdır.

Bu noktada elde edilen bulgular, Zakaria ve Fida (2016), Xu vd. (2021) çalışmalarıyla benzerlik taşımaktadır. Kalkınma aşamasındaki toplumların birçoğunda yapısal düzenlemelerdeki eksiklikler, eğitim, sağlık, gelir dağılımı gibi önemli sosyoekonomik unsurların de yavaş gelişmesine yol açmaktadır. Bu durum ise ülkelerin piyasa ekonomisine geçiş sürecinde ve dünya ekonomik entegrasyonuna eklenmelerine engel olmakta ve bozuk bir gelir dağılımıyla birlikte sosyal ve psikolojik olarak sorun yaşayan grupların artışına yol açmaktadır.

Ticarileşmenin gelir dağılımını olumsuz etkileme noktasında yapılabilecek diğer bir değerlendirme de üretim ve dış ticarete bağlı ortaya çıkan refahın toplum tabanına yayılmamasıdır. Ticarileşmenin hem vergi öncesi hem de vergi sonrası Gini katsayısını artırıcı yönde etki etmesi, araştırmanın yapıldığı ülke gruplarında önemli sosyal koruma ve vergi politikalarına ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir. Bir ülkede vergi, sosyal politika gibi önemli yapısal dönüşüm süreçlerine yol açan politikaların hayata geçmesi ise doğrudan eğitim, demokrasi ve toplumsal bilinç gibi olgularla ilişkilidir. Hayata geçirilen yapısal reformlar sonucu ekonomik gelişme süreci ve sosyal dönüşüm hızlanacak, gelir dağılımı düzelme gösterecek ve refah seviyesi artacaktır.

Yukarıdaki değerlendirmeleri destekleyen önemli argümanlardan biri de modellerde şehirleşmenin gelir eşitsizliğini azaltıcı yönüdür. Literatürde yer alan çalışmalarda şehirleşmenin genelde gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerinden söz edilirken, dış ticaretle birlikte şehirleşmenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin azaltıcı yönde olması, ülkelerin kaynak zenginliği ve gelişme potansiyelleri açısından önemlidir. Çalışmanın Jones ve Kone (1996), Siddique vd. (2014), Wu ve Rao (2017) ve Wan vd. (2022) ile uyumlu sonuçlar elde etmesi, kalkınma aşamasının henüz başında olan toplumlarda şehirleşme artışıyla birlikte ekonomik yapıda yaşanabilecek dönüşümün olumlu etkilerini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte gelişmekte olan ülkelerde şehirlerde yaşayan nüfusun artışı aynı zamanda ülkenin beşeri sermaye gelişimiyle birlikte üretim potansiyelini de artıracaktır. Bu noktada gelişme potansiyeli olan ülkelerde üretim ve üretime bağlı iç ve dış ticaret de artacaktır. Bununla birlikte kişi başına düşen gelir seviyesinin düşük olduğu, üretilen refahın tabana tam olarak yayılmadığı toplumlarda şehirlerde yapılacak üretim artışı aynı zamanda toplumun tamamı açısından önemli bir artı değer oluşturacaktır. şehirleşmenin gelir eşitsizliği üzerine etkisi bu noktadan da değerlendirilebilir.

Öte yandan konuyla ilgili önemli kısıtlamalardan biri de veri ulaşımında yaşanan aksaklıklardır. Az gelişmiş ülkelerin en büyük problemlerinden biri olan istatistik kaydı konusundaki zafiyetler, bu ülkelerdeki araştırmaların güvenilirliği açısından da risk oluşturmaktadır. Bununla beraber bölgelere yönelik özellikle panel veri analizine dayalı araştırmalara da ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada temennimiz, mevcut çalışmanın literatüre katkı sağlayarak, gelecekte yapılacak daha kapsamlı araştırmalara ışık tutmasıdır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasına gerek olmayan bu çalışmada araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazar, makalenin tamamına yalnız kendisinin katkı sağlamış olduğunu beyan eder.

Araştırmacıların Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Akyüz, M., Gueye, G.N. and Karul, C. (2022). Long-run dynamics between trade liberalization and income inequality in the European Union: A second generation approach. *Empirica*, 49, 769-792. <https://doi.org/10.1007/s10663-022-09539-8>
- Atik, S. (2014). Regional economic integrations in the post-Soviet Eurasia: An analysis on causes of inefficiency. *Procedia -Social and Behavioral Sciences*, 109, 1326–1335. doi:10.1016/j.sbspro.2013.12.633
- Breusch, T. and Pagan, A. (1980). The Lagrange Multiplier test and its applications to model specification in econometrics. *The Review of Economic Studies*, 47(1), 239-253. doi:10.2307/2297111
- Busse, M. and Hefeker, C. (2007). Political risk, institutions and foreign direct investment. *European Journal of Political Economy*, 23(2), 397-415. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2006.02.003>
- Chen, G., Glasmeier, A.K., Zhang, M. and Shao, Y. (2016) Urbanization and income inequality in post-reform China: A causal analysis based on time series data. *PLoS ONE*, 11(7), e0158826. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0158826>
- De Vogli, R., Mistry, R., Gnesotto, R. and Cornia, G.A. (2005). Has the relation between income inequality and life expectancy disappeared? Evidence from Italy and top industrialised countries. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 59, 158-162. doi:10.1136/jech.2004.020651
- Driscoll, J.C. and Kraay, A.C. (1998). Consistent covariance matrix estimation with spatially dependent panel data. *Review of Economics and Statistics*, 80(4), 549-560. <https://doi.org/10.1162/003465398557825>
- Dorn, F., Fuest, C. and Potrafke, N. (2022). Trade openness and income inequality: New empirical evidence. *Economic Inquiry*, 60(1), 202-223. <https://doi.org/10.1111/ecin.13018>
- Hill, D.T. and Jorgenson, A. (2018). Bring out your dead!: A study of income inequality and life expectancy in the United States, 2000–2010. *Health & Place*, 49, 1-6. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2017.11.001>
- Hoehle, D. (2007). Robust standard errors for panel regressions with cross-sectional dependence. *The Stata Journal*, 7(3), 281-312. <https://doi.org/10.1177/1536867X070070030>
- Hu, Y., Van Lenthe, F.J. and Mackenbach, J.P. (2015). Income inequality, life expectancy and cause-specific mortality in 43 European countries, 1987–2008: A fixed effects study. *European Journal of Epidemiology*, 30, 615–625. <https://doi.org/10.1007/s10654-015-0066-x>
- Jones, B.G. and Kone, S. (1996). An exploration of relationships between urbanization and per capita income: United States and countries of the world. *Papers in Regional Science*, 75(2), 135-153. <https://doi.org/10.1007/BF02404704>
- Kazazi, S., Küçükahmetoğlu, O., Şişman, M. ve Bakırtaş, T. (2022). Doğu ve Batı Avrupa'da gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin Kuznets Ters-U Hipotezi çerçevesinde karşılaştırmalı analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 18(1), 244-276. doi:10.17130/ijmeh.960576
- Kennedy, P. (1992). *A guide to econometrics* (3rd ed.). Oxford: Blackwell.
- Khan, I., Nawaz, Z. and Saeed, B.B. (2021). Does trade openness and FDI reduce inequality? Evidence from South Asia. *International Journal of Finance & Economics*, 26, 6459–6470. <https://doi.org/10.1002/ijfe.2131>
- Kuznets, S. (1955). Economic growth and income inequality. *American Economic Review*, 45, 1–28. Retrieved from <https://www.jstor.org/>
- Lim, G.C. and McNelis, P.D. (2014). *Income inequality, trade and financial openness* (Melbourne Institute Working Paper No. 2425068). <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2425068>
- Liu, J., Lai, M.Y. and Liu, Z.S. (2022). Trade liberalization, domestic reforms, and income inequality: Evidence from Taiwan. *Review of Development Economics*, 26(3), 1–24. <https://doi.org/10.1111/rode.12875>

- Luo, W. and Xie, Y. (2020). Economic growth, income inequality and life expectancy in China. *Social Science & Medicine*, 256, 113046. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.113046>
- Mahesh, M. (2016). The effects of trade openness on income inequality - Evidence from BRIC countries. *Economics Bulletin*, 36(3), 1751-1761. Retrieved from <http://www.accessecon.com/>
- Marquardt, D.W. (1970). Generalized inverses, ridge regression, biased linear estimation, and nonlinear estimation. *Technometrics*, 12, 591-256. <https://doi.org/10.1080/00401706.1970.10488699>
- Mason, R.L., Gunst, R.F. and Hess, J.L. (1989). *Statistical design and analysis of experiments: Applications to engineering and science* (6th ed.). New York: Wiley.
- Menard, S. (1995). *Applied logistic regression analysis* (2nd ed.). California: Sage Publications.
- Meschi, E. and Vivarelli, M. (2007). *Trade openness and income inequality in developing countries* (CSGR Working Paper Series No. 232/07). Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/83323.pdf>
- Messias, E. (2003). Income inequality, illiteracy rate, and life expectancy in Brazil. *American Journal of Public Health*, 93, 1294-1296, <https://doi.org/10.2105/AJPH.93.8.1294>.
- O'brien, R.M. (2007). A caution regarding rules of thumb for variance inflation factors. *Quality & Quantity*, 41, 673-690. doi:10.1007/s11135-006-9018-6
- Odugbesan, J.A., Rjoub, H., Ifediora, C.U. and Iloka, C.B. (2021). Do financial regulations matters for sustainable green economy: Evidence from Turkey. *Environmental Science and Pollution Research*, 28, 56642-56657. doi:10.1007/s11356-021-14645-4
- OECD. (2016). *Şehirleşme-gelir eşitsizliği ilişkisi*. Erişim adresi: <https://www.oecd.org/social/inequality-urban-growth.htm>
- Olden, K. (2022). Economic inequality: The principal social determinant of health responsible for disparity in life-expectancy. *Reference Module in Biomedical Sciences*, Advance Online Publication. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-824010-6.00008-3>
- Özcan, G. ve Özmen, İ. (2018). Küreselleşme yükselen ekonomilerde gelir dağılımını etkiler mi? *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 35-52. Erişim adresi: <http://iibfdergisi.ksu.edu.tr/>
- Özdemir, D., Emsen, Ö.S., Gencer, A. ve Kılıç, C. (2011). Ekonomik büyüme ve gelir dağılımı ilişkileri. S. Sarı, J. Pirimbaev, A.H. Gencer, A. Turdelieva (Eds.), *International conference on Eurasian economies kongresi bildiriler kitabı* içinde (s. 440-447). International Conference on Eurasian Economies Kongresi'nde sunulan bildiri, Kırgızistan: Manas University Press.
- Özden, E., Gültekin, Ö.F. ve Bayramoğlu, T. (2022). Panel veri ve makine öğrenmesi yöntemiyle gelir dağılımı ve insani gelişmişlik arasındaki ilişki üzerine bir analiz. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(2), 564-582. doi:10.21547/jss.883079.
- Pesaran, M.H. (2004). *General diagnostic tests for cross section dependence in panels* (Discussion Paper No. 1240). Retrieved from <https://docs.iza.org/dp1240.pdf>
- Pesaran, M.H. (2007). A simple panel unit root test in the presence of cross-section dependence. *Journal of Applied Econometrics*, 22, 265-312. <https://doi.org/10.1002/jae.951>
- Pesaran, M., Shin, Y. and Smith, R. (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16(3), 289-326. <https://doi.org/10.1002/jae.616>
- Regidor, E., Calle, M.E., Navarro, P. and Domíngue, V. (2003). Trends in the association between average income, poverty and income inequality and life expectancy in Spain. *Social Science & Medicine*, 56(5), 961-971. [https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(02\)00107-7](https://doi.org/10.1016/S0277-9536(02)00107-7)
- Robinson, S. (1976). A note on the U Hypothesis relating income inequality and economic development. *American Economic Review*, 66(3), 437-440. Retrieved from <https://www.jstor.org/>
- Sachs, J.D. (2014). *Sürdürülebilir kalkınma çağı* (Çev. B. Gönlüşen). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Yayınları.
- Seyidoğlu, H. (2013). *Uluslararası iktisat* (20. bs). İstanbul: Güzem Can Yayınları.

- Siddique, M.A.B., Wibowo, H. and Wu, Y. (2014). *Fiscal decentralisation and inequality in Indonesia: 1999-2008* (Economics Discussion Working Paper No. 14-22). Retrieved from <https://ideas.repec.org/p/uwa/wpaper/14-22.html>
- Solt, F. (2018). *The Standardized World Income Inequality Database* [Dataset]. Retrieved from <https://dataverse.harvard.edu/dataset.xhtml?persistentId=hdl:1902.1/11992>
- Sulemana, I., Nketiah-Amponsah, E., Codjoe, E.A. and Andoh, J.A.N. (2019). Urbanization and income inequality in Sub-Saharan Africa. *Sustainable Cities and Society*, 48, 101544. doi:10.1016/j.scs.2019.101544
- Topuz, S.G. ve Dağdemir, Ö. (2016). Ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği ilişkisi: Kuznets Ters-U Hipotezi'nin geçerliliği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(3), 115-130. <https://doi.org/10.17153/oguiibf.272308>
- Topuz, S.G. and Dağdemir, Ö. (2020). Analysis of the relationship between trade openness, structural change, and income inequality under Kuznets curve hypothesis: The case of Turkey. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 29(6), 1–18. doi:10.1080/09638199.2019.1711146
- Wan, G., Zhang, X. and Zhao, M. (2022). Urbanization can help reduce income inequality. *npj Urban Sustainability*, 2(1), 1-8. <https://doi.org/10.1038/s42949-021-00040-y>
- Wooldridge, J. (2010). *Econometric analysis of cross section and panel data* (2. ed.). Cambridge: MIT Press.
- World Inequality Database. (2021). *World inequality report*. Retrieved from <https://wid.world>
- World Social Report. (2021). *Reconsidering rural development*. Retrieved from https://www.un.org/development/desa/dspd/wp-content/uploads/sites/22/2021/05/World-Social-Report-2021_web_FINAL.pdf
- Wu, D. and Rao, P. (2017). Urbanization and income inequality in China: An empirical investigation at provincial level. *Social Indicators Research*, 131(1), 189-214. <https://doi.org/10.1007/s11205-016-1229-1>
- Xu, C., Han, M., Dossou, T.A.M. and Bekun, F. V. (2021). Trade openness, FDI, and income inequality: Evidence from Sub-Saharan Africa. *African Development Review*, 33(1), 193-203. <https://doi.org/10.1111/1467-8268.12511>
- Yıldırım, N.E. (2017). Gelir eşitsizliği problemi ve Türkiye'nin bazı ülke grupları ile karşılaştırılması. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 7(1), 213-226. Erişim adresi: <https://www.jocress.com/>
- Zakaria, M. and Fida, B.A. (2016). Trade openness and income inequality in China and the SAARC Region. *Asian-Pacific Economic Literature*, 30, 33–44. doi:10.1111/apel.12152

THE EFFECTS OF URBANIZATION, LIFE EXPECTATION AT BIRTH AND COMMERCIALIZATION ON INCOME INEQUALITY: A RESEARCH ON THE COMMUNITY OF THE INDEPENDENT STATES AND SOME BALTIC COUNTRIES

EXTENDED SUMMARY

The Aim of the Study

Income inequality is an important indicator of the economic development process. In an economically evolving, prosperous society, different parts of the society receive a larger share of the growing pie with a more equitable distribution of income. It is claimed that a healthier, more educated, and prosperous society can be formed with the segments that receive a larger share of the income. A society that better living conditions can also leave a more livable and prosperous world to future generations. Large cities are generally more prosperous, but more unequal than small cities, and the opportunities that cities bring are unevenly distributed. Nevertheless, the advantages of technology on the basis of transportation have contributed to the development of globalization, which has continued the process of liberalization of trade by accelerating communication between communities with different levels of income. This has led to the development of economic integration between countries. In this study, as a reflection of welfare, the effect of commercialization, average life expectancy and urbanization on income inequality in the Commonwealth of Independent States countries and some Baltic countries that gained independence after the dissolution of the Soviet Union after 1991 were investigated.

Literature

There are many studies from different disciplines on the subject in the literature. There are studies investigating the relationship between urbanization and income inequality using linear and non-linear models. While some of those who put forward linear models can be expressed as (Jones and Kone, 1996; Siddique et al., 2014), those who put forward nonlinear models can be considered as (Kuznets, 1955; Robinson, 1976; Wu and Rao, 2017). Siddique et al. (2014) argue that urbanization can reduce income inequality if rural-urban migrants work in formal jobs even if they have low education and low labor force qualifications. Akyüz et al. (2022) investigated the effects of trade liberalization on income inequality in 15 countries in the European Union for the period 1985-2017. However, it has been argued that no meaningful result could be obtained regarding the relationship between trade liberalization and income distribution in the European Union. Olden (2022) suggested that income inequality negatively affects life expectancy at birth.

Methodology

The data of the study covers the period between 1993 and 2019, which started the transition process to the market economy with the independence of the member states of the Commonwealth of Independent States (1993-2019) as the period when the latest data obtained for all of the countries. Both the deficiency in the literature and the actuality of the subject are among the

factors that make the study original. Countries included in the research are Belarus, Czechia, Armenia, Estonia, Georgia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Latvia, Lithuania, Hungary, Moldova, Poland, Romania, Russia, Tajikistan, Ukraine. In the study, the trade openness representing commercialization and the share of countries in world trade, urbanization represents the increase in welfare, and the Gini coefficient depending on income inequality before tax and the Gini coefficient depending on income after tax was examined. Four models were created for estimation.

Findings

According to the Driscoll-Kraay prediction test results, based on the model's definitive statistics, cross-sectional dependency, autocorrelation, and heteroscedasticity test results, the effect of trade openness on pre and post-tax income inequality are positive on all models. The impact of urbanization on income inequality before and after tax is significant and negative for models one, third and fourth. The effect of life expectancy on income inequality is insignificant in all models.

Conclusion

In most societies at the stage of development, the deficiencies in the structural arrangements cause the slow development of important socio-economic factors such as education, health, and income distribution. An evaluation that can be made in the event that commercialization affects income distribution negatively reveals the situation that the welfare arising from production and foreign trade does not spread to the base of the society. The fact that commercialization has an increasing effect on both pre-tax and post-tax Gini coefficient points out that there is a need for important social protection and tax policies in the country groups where the research was conducted. The implementation of policies that lead to important structural transformation processes such as tax and social policy in a country is directly related to facts such as education, democracy, and social consciousness. The economic development process and social transformation will accelerate, the income distribution will improve and the level of welfare will increase, as a result of the structural reforms implemented.